

Redactioneel Ledor vador

Het afscheid van rabbijn David Lilienthal als decaan van het Levisson Instituut is een moment van diepe bezieling. De bijeenkomst op 3 februari in de Amsterdamse sjoel – welke elke keer weer een verrassende, omarmende intimiteit bezit – was daarvan doordrongen.

De carrière van David laat in alle duidelijkheid zien hoezeer één mens een enorm verschil kan maken. Hij was als relatieve buitenstaander in staat te zien – juist in de eerste moeizame jaren – hoe groot de breuk in de ketting van het joods onderwijs was. En van meet af aan heeft hij getracht met onderwijsprogramma's, lerarenopleidingen en Crescas nieuwe schakels aan de *sjalsjelet* te smeden. Met het concipiëren en realiseren van het opleidingsinstituut voor rabbijnen en leraren heeft hij de laatste, wellicht krachtigste, toegevoegd. En daarvoor verdient hij over honderdtwintig jaar een stoel in de hemel.

In de Talmoed (traktaat sjabbat 127a) staat een opsomming van de goede daden waartoe de mens wordt geroepen, waarvan hij het vruchtgebruik geniet in dit leven, maar waarvan het kapitaal wordt bewaard in de komende wereld. Het eren van de ouders, het in praktijk brengen van *chesed*, het goede, het liefdevolle, het frequenteren van het leerhuis, gastvrijheid, ziekenbezoek, het bruidspaar onder de *choepa* brengen, het begeleiden van de mens naar zijn laatste rustplaats, het bestuderen en beleven van het gebed en het vrede stichten tussen mensen.

En dan volgt de afsluitende zin. Maar Talmoed Tora, het bestuderen van de Tora, *keneged koelam* – gaat boven dit alles. Met het voorbeeld van David voor ogen wil ik *keneged koelam* liever vertalen als de som totaal van alles. Dat wil zeggen dat David in staat is geweest op grond van de doorleefde ervaring van zijn jarenlange rabbinaat een voorbeeldige opleiding op te bouwen, die volledig aansluit bij de behoeften van de gemeenteleden.

De ziel van het leren en doorgeven van de lessen van de Tora is het intermenselijke contact waarin de individu in zijn en haar volledige unieke waarde wordt gelaten. En een harmonische gemeenschap ontstaat.

Asjrénoe, ma tov chelkénoe – hoe gelukkig kunnen wij zijn wanneer wij het innerlijk landschap van ons progressief joods erfgoed bezien. Ondanks het natuurlijk vallen en opstaan, de strubbelingen van elke dag, zijn er geen breuken tussen rabbijnen en besturen, wordt er met elan verder gebouwd aan de *kehillot* en heerst er geen onmin onder de gemeenten. Het Levisson Instituut en zijn rabbijnen en *sjeliché tsiboer* hebben aan die lang niet vanzelfsprekende harmonie zeer bijgedragen.

Een rabbijnse uitspraak luidt: geliefder is een kleine hechte groep in Israel dan een groot *Sanhedrin* in het buitenland. Wij wensen David en Gun, waarachtig zijn *ezer kenegdo*, een schitterende toekomst toe in de liefdeskring van kinderen en kleinkinderen.

Het afscheid van koningin Beatrix en haar overdracht van

de troon aan de prins van Oranje, Willem-Alexander, is van geheel andere orde, maar heeft toch raakvlakken. Immers, het gaat om de overdracht aan de jongere generatie en het natuurlijke vertrouwen dat daarmee gepaard gaat. Nederland is ondanks financiële tegenvallers, de soms fel geuite meningsverschillen over de rechtvaardige verdeling van de beschikbare middelen en de helaas soms opgeklopte spanningen tussen bevolkingsgroepen, een luxe eiland van rust en fatsoen. Onze vorstin heeft op bewonderenswaardige wijze gewaakt over dit eigenzinnige volk.

De tradionele band tussen Israel en Oranje heeft onder haar koningschap extra glans gekregen. Een van de momenten van verbondenheid die ik zelf mocht ervaren, was het bezoek dat wij, een delegatie van het solidariteitscomité mochten brengen aan – toen nog – prinses Beatrix en prins Claus, vlak voor hun officiële bezoek aan de toenmalige Sovjet-Unie onder Breznev. Wij kregen ruim de tijd om de toen zeer benarde situatie van de Joden in de Sovjet-Unie toe te lichten. Het prinselijk paar toonde zich zeer begaan met hun lot en was bereid een uitvoerige lijst met namen van gevangenen en langdurige *refuseniks* in ontvangst te nemen. Bij terugkomst werden wij uitgenodigd voor een intense uiteenwisseling over hun bevindingen. Het was ook prins Claus die later tijdens een officiële ontmoeting in het Joods Centrum in de Van der Boechorststraat sprak over hun beider verbondenheid met de Russische Joden. De wijze waarop hij toen zijn verbazing uitte over het feit dat er na de oorlog weinig Joden uit andere landen waren toegelaten, leek een vingerwijzing naar de Nederlandse regering om meer Russische Joden toe te laten.

Opmerkelijk blijft de toespraak welke koningin Beatrix hield in de Knesset in 1995, waarin zij in zelfkritische zin over de houding van de Nederlanders tegenover vervolgd Joden tijdens de bezetting sprak. Ik citeer hier de kenmerkende passage: 'Oorlog betekende onvoorstelbaar leed; een wereld van angst en verdriet, van kou, honger en ontbering. Mensen werden ook gesteld voor ingrijpende keuzes en voor vragen van leven en dood. Hoe zwak het hart kon zijn in zulke nood mag niet worden vergeten. De herinneringen aan die dagen zijn na een halve eeuw soms te zeer zwart-wit gekleurd. Voor een juiste beeldvorming kan niet worden verhuld dat naast moedig optreden ook passief gedrag en actieve steun aan de bezetter zijn voorgekomen. Wanneer we ons vandaag ook bezinnen op de gruwelijke volkerenmoord in de geschiedenis ontkomen we niet aan een diep gevoel van schaamte; er is voor deze schandvlek op onze beschaafde wereld geen verontschuldiging.' Met deze waardige woorden van *tesjoewa* kwam zij dicht bij ons.

Mogen de met Poerim weer bont verklede kinderen leven in een wereld waar geen plaats is voor haat. *Ledor vador* – van generatie op generatie.

Awraham Soetendorp